

Jérôme Fourquet

Jérôme Fourquet o poválečném triumfu sociálního liberalismu aneb poučení ze zhroutení francouzského katolicismu

Autor: Guillaume Durocher

Kniha francouzského politologa Jérôme Fourqueta *Francouzské souostroví: Zrod rozděleného národa* (*L'archipel français: Naissance d'une nation multiple et divisée*) nabízí svého druhu dynamickou sondu do vývoje francouzského národa v průběhu posledních desetiletí. Předkládá obraz, jak popisují **ve své recenzi** jeho knihy, blednoucího významu staré sociologické levice a pravice, jež ustupují subkulturně i politicky roztříštěné mozaice, rozdělené podél celé řady dělicích linií: vzdělání/socioekonomický status, etnicita nebo náboženství.

Fourquet velice pečlivě dokumentuje i úpadek **katolicismu** a postupný triumf liberálních hodnot v poválečné Francii. Rozeznává řadu trendů platných ve Francii i zbytku západního světa, kde se probíhající změny liší jen velice málo.

Úpadek katolicismu ve Francii je všeobecný a dobře patrný v mnoha oblastech:

Křest: kdysi skoro samozřejmý, v roce 2015 proběhl už jen asi u třetiny novorozenců (s. 25)

Pravidelná účast na mši: z 35 % v roce 1961 se smrškla na pouhých 6 procent.

Rozvod: až do 60. let tabu, od té doby setrvale roste.

Manželství: kdysi „všeobecně platná společenská norma“ vadne od ropného šoku v roce 1973 (s. 37). Podíl dětí narozených mimo manželství setrvale roste z 5,9 % v roce 1965 až na 60 % v roce 2017. Dodejme ovšem, že toto číslo nelze zaměňovat za podíl neúplných rodin a svobodných matek, jelikož mnoho nesezdaných párů žije společně, často v civilním svazku (tzv. PACS /registrované partnerství, ve Francii označované v intencích Orwellova newspeaku jako **Občanský pakt solidarity** – pozn. DP)/, s. 42).

Potraty: V roce 1974 je podporovala necelá polovina Francouzů (výrazně více mezi mladšími ročníky), v roce 2014 už drtivé tři čtvrtiny Francouzů napříč generacemi (s. 44)

Svazky osob stejného pohlaví: setrvalá podpora více než 60 %, i když jen asi polovina Francouzů podporuje adopce **homosexuálními** páry (s. 48). Postoje starších generací se rychle přibližují postojům mladých, zanedbatelné jsou i třídní rozdíly.

Homosexuální děti: Zde jsou patrné odlišnosti v postoji mužů a žen k přijímání homosexuality u vlastních dětí. V letech 2000-2003 dvě třetiny žen odpověděly, že by s homosexualitou svého potomka neměly sebemenší problém, stejně ale smýšlela jen polovina mužů (s. 52)

Asistovaná reprodukce: polovina Francouzů souhlasí s možností umělého oplodnění svobodných matek nebo lesbiček, i přes výslovné zdůraznění narození „dítěte bez otce“. Mezi mladými tento postup podporují více než dvě třetiny tázaných.

Ústup francouzského katolicismu na okraj společnosti a dokonce do zapomnění velmi názorně dokládají počty katolických kněží. V roce 1950 v zemi bylo zhruba stejně kněží a mnichů jako v době **Velké francouzské revoluce** (kolem 170 000, nezapomínejme ale, že za tu dobu se počet obyvatelstva více než zdvojnásobil). Dnes jich je pouhých 51 500 a autor předpovídá, že do 30 let katoličtí faráři v podstatě vymřou (s. 28).

Na přelomu 19. a 20. století právě z Francie pocházely tři čtvrtiny všech katolických misionářů působících v Africe a Asii. Dnes sledujeme dramatický, paradoxní obrat, kdy většina nových katolických kněží pochází ze Třetího světa. Někteří afričtí preláti jako kardinál Robert Sarah dokonce veřejně dali najevo své **zděšení z evropského odklonu od víry, sterility a vítání invaze v podobě muslimských imigrantů**.

Katolicismus, kdysi jádro jedné z dvojice hlavních francouzských subkultur, dnes tvoří pouhou jednu subkulturu pro 6 – 12 % Francouzů, kteří zůstávají praktikujícími katolíky (6 % pravidelně navštěvuje mše, 12 % lidí se označuje za praktikující katolíky). I oni ale přijali mnohé z liberálních „výdobytků“ jako např. sex před svatbou. Aktivní katolíci jsou povětšinou starší, než je průměr populace. Jérôme Fourquet si všímá i dalších proměn společnosti. Už jen muslimové a praktikující katolíci trvají na tradičním způsobu pohřbívání, většina Francouzů dává přednost zpopelnění svého těla (s. 57). Fourquet nabízí vysvětlení: velká část lidí už

dávno nežije ve svých starých vesnicích poblíž hrobů svých předků, význam zachování poslušnosti se tak u nich vytrácí.

Tetování se ještě ne tak dávno omezovalo na okrajové skupiny (námořníci, vojáci...), rychle se ale rozmáhá a normalizuje – až čtvrtina mladých má nějaké tetování (s. 59). Tetování nebo obliba nezvyklých jmen symbolizují „zásadní trend dnešní společnosti: masový narcismus“ (s. 60). Setrvale roste také podíl mladých praktikujících orální sex.

Mění se také smýšlení Francouzů o zvířatech. Dříve je ve starozákonním duchu vnímali jako *de facto* otroky lidí, s nimiž lze nakládat dle libosti. Dnes celé dvě třetiny Francouzů odmítají drezúru zvířat v cirkuse nebo vykrmování hus nutné při přípravě slavné národní delikatesy *foie gras*. Mezi akademiky a v médiích se dokonce šíří módní „anti-speciesismus“ (speciesismus, „diskriminace“ ostatních živočišných druhů – pozn. DP).

Evoluční význam tradiční kultury

Leckdo vidí v úpadku katolicismu a jeho zvyklostí triumf nad iracionální pověrou, dědictvím tmářské minulosti. I ten nejzatvrzelejší sekularista by se ale měl ptát, proč tyto hodnoty nabyly svého postavení a co ztělesňují?

Ostatně sám **Charles Darwin** ve svém díle *O původu člověka* zdůrazňuje, že tradiční kultury jsou, byť poněkud primitivním a drsným způsobem, vedeny prospěchem společenství: „Úsudek společenství se zpravidla řídí nějakou přibližnou zkušeností, co je pro jeho příslušníky dlouhodobě nejlepší, často však podléhá omylům zapříčiněným nevědomostí a nevyvinutou logikou.“

Celá řada tradičních kultur, i těch na Západě, prakticovala patriarchát, rozlišení pravidel pro obě pohlaví, roli při výchově dětí i dělení rodinných povinností. Snadno si můžeme domýšlet, že rodiny a kmeny, jež se těchto norem držely, přirozeně předčily ty, které tak nečinily. 1] Mnohem zřetelnější to bude, vezmeme-li v potaz podmínky života před nástupem moderního věku: poměrné vysoké riziko smrti matky při porodu, vysoká kojenecká i dětská úmrtnost a neustálý boj – podstupovaný hlavně muži – s přírodou i společenskými okolnostmi o zajištění bezpečnosti a živobytí.

Poválečná blahobytná společnost dala vyniknout – byť přinejmenším od 18. století přítomným – rovnostářským a individualistickým tendencím liberalismu, následkem čehož došlo k dramatické radikalizaci a převrácení uspořádání společnosti.

Lidi odjakživa rozčilovala zdánlivě – a často i ve skutečnosti – svévolná přísnost a omezení jejich kultury. Jak údajně pravil už před nějakými dvaceti čtyřmi staletími sofista **Hippias**: „Mužové, kteří tu jste přítomni, já soudím, že vy všichni jste dohromady příbuzní a blízcí a spoluobčané – přirozeností, ne zákonem; neboť podobné je podobnému přirozeností příbuzné, avšak zákon, tyran lidí, dopouští se mnohých násilností proti přirozenosti.“ (Platón, *Prótagorás*, 337c-d).

Jednoduše řečeno mladí lidé stále neochotněji snášeli zavedená omezení ze strany tradiční rodiny a náboženství a žádný pevný hodnotový systém je nedokázal nahradit – právě kromě étosu individuálních nároků. Obecná prosperita spolu se sociálním státem navíc zajistily, že se lidé snáz dokázali hmotně zajistit i bez pevných rodinných svazků. Zodpovědnost otců a mužů domácnosti stále výrazněji nahrazovaly korporace a stát.

Jak se kultura mění? S generacemi, nikoliv skrz významné události

Jérôme Fourquet v těchto trendech vypichuje jisté opakující se mechanismy: nové hodnoty se nejprve uchytí mezi francouzskou mládeží a v aktivně sekulárním geografickém centru země (především okolí Paříže), odkud se následně šíří napříč obyvatelstvem i územím. Nezabývá se otázkou, zda jsou nálady mladých formovány vzdělávacím systémem a médií nebo je jejich původ spontánnějšího rázu.

Člověk snadno podcení rozsah i tempo společenských proměn i kvůli působení jisté generační setrvačnosti: i když mladí masově přijmou nový trend, lze poměrně lehce nabýt dojmu, že země jako taková se vlastně příliš nezměnila, jelikož starší generace a tudíž většinu země novota nijak neoslovila. Tento efekt se navíc zvyrazňuje se stárnutím francouzské populace, jejíž průměrný věk překročil 41 let.

Stav, kdy se obyvatelstvo rozdělí v postoji ke společenské novince zhruba na poloviny, označuje Fourquet jako chemicky „nestabilní ekvilibrium“, které se rychle převáží na jednu stranu, jakmile starší generace začne vymírat a nová norma převládne. Nakonec novinku přijímají i starší, někdy se jim to povede dokonce dřív, než vymřou. Nejdůležitějším poznatkem by pro nás jistě měl být význam *mládeže* v protikladu k obsesím a tabu starších generací.

U všech popisovaných otázek Jérôme Fourquet ukazuje, že „světodějná“ události mají na celkové směřování společnosti vliv spíše okrajový. Nechvalně proslulé nepokoje z května 1968 ani encyklika *Humanae vitae* papeže Pavla VI. z července 1968, která potvrdila zákaz užití antikoncepce, podle všeho neměly větší dopad. Pokles pravidelné účasti na mších se krátce zrychlil, když už nebylo nutné chodit systematicky do kostela, aby člověk mohl ke svatému přijímání, šlo ovšem jen o jisté urychlení stanoveného trendu.

Spektakulární francouzské protesty proti sňatkům homosexuálů z roku 2012, při nichž po celé zemi pochodovaly statisíce lidí, se mohly stát bodem konsolidace organizovaného francouzského konzervatismu, jejich účinek na smýšlení veřejnosti byl ovšem zdá se spíš mizivý. Podle všeho zde funguje efekt *fait accompli*, kdy se část obyvatelstva přikloní k čemukoliv, co bylo vyhlášeno zákonem.

V čem spočívá přitažlivost liberálního nihilismu

Základní lidská motivace v pozadí těchto změn se jeví vcelku přímočaře: odmítnutí tradičních omezení ve prospěch nových norem, jež upřednostňují co největší míru osobní volby a materiálního zajištění.

Navíc není zcela zřejmé, zda a kde jsou hranice tohoto rozkladu tradičních norem, rolí a identit. Francouzi oddělili sex od rozmnožování (antikoncepcí, potraty), zavrhnuli myšlenku komplementarity otce a matky (rozvody, svazky homosexuálů) i pojetí jednotlivce coby součásti přetrvávajícího rodu, linie nebo národa.

Jérôme Fourquet tento panující morální relativismus demonstruje na vyjádření **Jean-François Delfraissyho**, předsedy Národního poradního výboru pro etiku (CCNE), který se v roce 2018 nechal slyšet, že „neochota nastavit měřítka a upoutat se k něčemu pevnému je patrná na všech úrovních společnosti“, že „každý má svou vlastní etickou vizi“ a že vlastně neví, co je „dobré a špatné“ (s. 56). Nejdůležitější ale pro Fourqueta jsou demografické ukazatele: „Vy (prohrávající strana kulturní války) se filozoficky mýlíte, protože jste sociologicky a demograficky v menšině“ (s. 64).

Biotechnologie jako cesta k vylepšení - i rozkladu

Cesta rozkladu identit náš ovšem může zavést ještě mnohem dál. Přijmou mladí coby samozřejmost **transgenderismus** – tedy odmítnutí biologicky daného pohlaví ve prospěch možnosti si pohlaví „zvolit“ bez ohledu na své pohlavní orgány a chromozomy dobrovolným zmrzačením genitálií a hormonální manipulací? Momentálně lze odpor vůči těmto praktikám napříč Západem hodnotit jako chabý, snad s částečnou výjimkou nezvratného mrzačení dětí transgenderovými aktivisty (viz nedávný **soudní případ v Anglii**, podle něhož musejí mít děti mladší 16 let souhlas soudu, než mohou začít užívat prostředky k zablokování průběhu puberty.)

S pokrokem na poli biotechnologií se otevírají dosud jen tušené možnosti dezintegrace tradičních identit. V současnosti jsou ve Francii techniky asistovaného oplodnění (zejména oplodnění ve zkumavce) legálně dostupné pouze heterosexuálním párům. Objevují se však snahy, které s velkou pravděpodobností uspějí a dočkají se všeobecného přijetí, otevřít přístup k umělému oplodnění také svobodným matkám a lesbickým párům. Mnozí si totiž kladou otázku, proč by tyto ženy také nemohly mít děti? Výsledkem budou generace dětí, kterým byl vědomě upřen jejich biologický otec. *Děti bez otců* se tak mohou stát čímsi běžným. Něco podobného je ostatně už dnes legální v sousední Belgii.

Svobodné ženy a lesbičky si díky přístupu k umělému oplodnění mohou pochopitelně volit z široké nabídky spermií bez nutnosti svádět otce. Pravděpodobný je eugenický a „nordicistický“ efekt: ženy si totiž nepoměrně častěji volí sperma vzdělaných, zdravých a atraktivních bělochů. Poptávka je největší právě tam, kde je severských rysů pomálu: Srbské ženy, včetně příslušnic početné cikánské menšiny, s oblibou nechávají **oplodnit svá vajíčka spermii z Dánska**, dost možná nejoblíbenějšími na světě. V multirasové **Brazílii** se zas nesmírně popularitě těší sperma amerických bělochů. Podobné technologie ovšem dále rozvolňují spojení otcovství, rodiny a rasy.

Stále častěji je využíváno také náhradní mateřství (fran. *gestation pour autrui*, GPA), při němž žena donosí cizí embryo. Ženy, které nemohou či nechtějí čelit nástrahám a rizikům těhotenství, tak mohou zaplatit jiné ženě, aby jejich dítě odnosila za ně. Totéž mohou učinit i

homosexuálové, kteří samozřejmě otěhotnět nemohou. Z náhradního mateřství by se mohl stát velmi výnosný byznys, kdy by ženy hlavně ze zemí Třetího světa nosily děti bohatých párů. Bohatý homosexuální vlastník módního giganta Yves Saint Laurent **Pierre Bergé** kdysi v televizi poněkud skandálně hájil tržní přístup k náhradnímu mateřství následovně: „Jsem zastánce všech svobod. Pronajmout své lůno k porození dítěte nebo sílu svých paží k práci v továrně – v čem je rozdíl? Šokující mi přijde to rozlišování.“

Jinou technikou je **umělá gametogeneze**: vědci zdokonalují postupy vytváření spermií nebo vajíček z jiných buněk organismu. Jako první využití se nabízí umožnit neplodným heterosexuálním párům vytvořit funkční spermie či vajíčka, a tak počít. Otevírají se ale i radikálnější možnosti: tímto způsobem by časem mohlo být možné vyrobit spermii z ženské buňky a vajíčko z mužské. Lesbické páry by pak mohly mít biologické děti jako „běžný“ pár. (Zkuste se zamyslet, co by to asi udělalo s pojmy „mateřství“ a „otcovství“.)

Pro zastánce eugeniky se asi nejslibnější metodou jeví výběr embryí a editace genů CRISPR. Výběr embryí se svým způsobem využívá už dnes: v mnoha zemích ženy podstupují potrat, pokud jsou u plodu zjištěny vážná vrozená postižení jako Downův syndrom. Rozšíření této metody by rodičům bez nutnosti genetické modifikace umožnilo vybrat si dítě s více geny zodpovědnými za určité vlastnosti, například inteligence nebo pevné zdraví. Technologie CRISPR pak otevírá možnosti de facto neomezené, včetně vytváření monstrozit.

Takovéto biotechnologie, ze své podstaty ani dobré, ani špatné – navíc v delším časovém horizontu v podstatě nevyhnutelné – se však v prostředí prostoupeném nihilismem do té míry jako náš civilizační okruh stávají velkým potenciálním nebezpečím.

Uhlíky katolicismu

Přesto bychom ještě tradiční hodnoty neměli zcela odepisovat. Jérôme Fourquet upozorňuje také na další trend: hospodářsky zaostalejší, silně zemědělské a zbožnější oblasti Francie v roce 1960, soustředěné hlavně na západě země, patří dnes mezi ty ekonomicky nejvýkonnější a s nejlepšími ukazateli sociální soudržnosti. Demografové Hervé Le Bras a Emmanuel Todd to připisují tzv. „zombie katolicismu“, byť spravedlivější by asi bylo hovořit o přežívajících tradičních katolických hodnotách. Fourquet „jednoznačně souhlasí s jejich analýzou, v níž mj. popisují vyšší dosažené vzdělání i větší sociální soudržnost v *Grand Ouest* jako stín katolicismu, jehož plamen už vyhasnul“ (s. 14)

Oproti tomu se velmi záhy sekularizované a industrializované oblasti na severu a východě země dnes potýkají s ekonomickou stagnací a kulturní odcizeností. Běloši z těchto regionů často nejsou v dobrém stavu. Jako příčina se nabízí zhroucení tradičních hodnot, které udávaly životům nižších bílých vrstev jakýsi řád. Je to sice zajímavá hypotéza, vyloučeno ale není ani to, že relativní hospodářská kondice západní a severovýchodní Francie je součástí cyklu obtížně ekonomické transformace oblastí se silně rozvinutými, dnes ovšem zastaralými průmyslovými odvětvími.

Ať je to, jak chce, zbožné menšiny zpravidla mívají spoustu dětí, zatímco liberální nihilisté

DÉLSKÝ POTÁPĚČ

vcelku pochopitelně nikoliv. Pro lidi, kteří neuznávají zásadnější význam rodu, národa nebo Boha a všechny lidské bytosti vnímají jako v podstatě zaměnitelné atomy plovoucí prázdným vesmírem, se výchova dětí nutně jeví jako zbytečná práce, přinejlepším pak jedna z možných voleb stylu života. V současnosti upravená reprodukce zatím stále ještě tvoří pouhý zlomek narozených dětí.

Ve Francii katolická zbožnost možná překvapivě není synonymem pro vidláctví. Provinční katolické buržoazní rodiny jsou známé svou funkčností, důrazem na vzdělání, plodností, díky čemuž se z jejich řad v posledních letech rekrutují kádry francouzského hnutí proti sňatkům homosexuálů. Jedním z nich je i můj kamarád z vysokoškolských studií, katolický inženýr, příznivec maršála Pétaina (považuje „Práci, rodinu, vlast“ za mnohem konstruktivnější heslo než „Volnost, rovnost, bratrství“) a nastávající otec pátého potomka.

Jaký ale je skutečný širší dopad těchto vysoce funkčních katolíků? Těžko říct, relevantní data chybějí. Dodejme, ale že dnešní aktivní francouzští katolíci jsou z velké většiny zbožní z upřímné osobní víry, nikoliv pod tlakem společenského konformismu. Podíváme-li se sto nebo dvě stě let do budoucnosti – pokud tedy lidé v té době stále ještě budou na špici pyramidy – budou to dost možná právě věřící, kdo zdědí náš svět.

Poznámka

1] Pochopitelně ne všechna tradiční pravidla jsou výhradně evolučně adaptivní. V katolické Evropě byly jejich specifické projevy z části utvářeny hierarchicky pod vlivem církevní doktríny. Radu důležitých součástí katolické doktríny lze považovat za maladaptivní či dysgenické, zmiňme třeba posvátnost nenarozeného života (která brání rozvoji medicínských technologií), zákaz potratů nebo snaha obrátit na víru všechny lidské bytosti bez ohledu na jejich etnickou příslušnost.

Úvaha Guillaume Durochera *The Postwar Triumph of Social Liberalism: Lessons from the Collapse of Catholicism in France* vyšla na stránkách Unz Review 5. prosince 2020.